

А. С. ЛОБАНОВА,
канд. соціол. наук

ALLA LOBANOVA,
Ph.D. in Sociology

ФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ МІМІКРІЇ ЗА ЦІЛЬОВИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ ТА СПОСОБИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

Теоретико-методологічне обґрунтування соціальної мімікрії є *актуальним* і нагальним в умовах трансформаційних процесів, які відбуваються в українському суспільстві упродовж останніх дванадцяти років. Це пов'язується, по-перше, з тим, що вона є досить поширеним способом адаптивної поведінки людей, а, по-друге, в соціологічній науці поки що не представлена її цілісна наукова концепція. Тому *метою* статті є обґрунтування форм соціальної мімікрії за цільовим призначенням і з'ясування способів їх реалізації в суспільному житті. Зважаючи на наші попередні теоретико-методологічні обґрунтування [див., наприклад, 1, 2], розглядатимемо *соціальну мімікрію* як такий специфічний спосіб адаптивної поведінки, коли соціальні суб'єкти (індивіди, групи, спільноти), хитруючи, свідомо вдаючись до подвійної моралі та амбівалентності особистісних ціннісно-нормативних систем, втілюють у соціальне життя маскувальну соціальну роль, яка відповідає суспільним експектаціям та інституційованим нормам і стандартам. Це також уявно розроблена особистістю чи групою імітаційна рольова гра, завдяки якій вони, пристосовуючись до суспільно визнаних соціокультурних стандартів і зразків поведінки, вводять в оману інших

людей, безпосередньо (чи опосередковано) зіштовхуючи їх між собою, прагнучи захиститися від несприятливих зовнішніх умов (пережити їх) або досягти бажаного соціального статусу, успіху чи гараздвання під певною машкарою, яка найкраще сприймається в ціннісно-нормативному вимірі соціуму.

Зроблений нами висновок про те, що сутність соціальної мімікрії приховується в такій атрибутивній ситуаційно модифікованій властивості розуму людини, як хитрість [3] (хитромудрість), уможлиблює думку про те, що здатність до соціальної мімікрії не є генетично запрограмованою в мозку людини, а формується під впливом того соціально-часового простору, в якому соціалізується та здійснює свою життєдіяльність індивід. А це означає, що не біологічні властивості спонукають людину мімікрувати, а її соціальні характеристики, яких вона набуває в результаті свого історичного розвитку. Тож виникає цілком слушне запитання: навіщо, з якою метою людина вдається до хитрування в процесі свого пристосування до соціально-часового простору? Ясна річ, мімікрувати через хитрування людину спонукають умови, в яких суб'єкт не може поводитися чесно і відкри-

то, реалізуючи свою особистісну ціннісно-нормативну систему та наміри. Тому в складних зовнішніх умовах вона відшукує інший шлях – маскувальний, щоб у такий спосіб захистити себе від тиску соціального середовища або досягти життєвих цілей. Використовуючи свої інтелектуальні здібності, хитруючи, людина починає обманювати інших людей, природу, щоб жити так, як хочеться. Хитрість розуму сприяє тому, щоб через опосередковані (через абстрактне мислення, знаки, символи) реакції, коли бажаний ефект – досягнення мети – реалізується не безпосередньою дією суб'єкта на перетворюваний об'єкт (а таким може бути і річ, і людина, і ситуація), цілеспрямовано зіткнути зовнішні сили (об'єкти і суб'єкти) між собою для отримання потрібного, бажаного, корисного результату. Більш того, прогрес розуму, який виявляється в інтелектуалізації суспільства, за умов науково-технічної революції уможливило також активізацію, поглиблення й інтенсифікацію “хитрощів розуму”, що найефективніше реалізується в політиці, дипломатії, мас-медіа, паблік рилейшнз тощо, значною мірою посилюючи роль та значення соціальної мімікрії. Виходячи з цих передумов, можна вважати, що найпоширенішими в повсякденному житті за *цільовою ознакою* є три основні форми мімікрійної соціальної поведінки: мімікрія-захист, мімікрія-гараздування (ціледосягнення успіху) і соціальний міметизм.

Соціальна мімікрія-захист – це такий тип соціальної поведінки, коли соціальний суб'єкт свідомо, всупереч своїм ціннісним орієнтаціям, пристосовує власну поведінку під узвичаєні в певний історичний період часу суспільні норми та цінності, не сприймаючи їх як імператив, і реалізує в повсякденному житті імітаційну технологію адаптаційної поведінки.

Це змушено-адаптаційний спосіб життєдіяльності, зумовлений дисфункціями мікро- або макросистеми. Мета мімікрії-захисту – виживання шляхом пристосування до навколишнього середовища, соціального простору, який через певні умови перебуває в розбалансованому стані і не влаштовує конкретну людину. Цей тип мімікрії необхідний людям, аби вижити, пристосовуючись до несприятливих обставин, які вони не можуть зрозуміти і не здатні змінити, а тому вони обирають майже єдино придатний для них шлях – адаптуватися, уводячи в оману тих, хто змусив їх мімікрувати. Виходячи з цілей і мотивів мімікрії-захисту, ми пропонуємо вирізняти два її різновиди: інтроспективний та екстраспективний.

Інтроспективна мімікрія-захист являє собою такий тип адаптаційної мімікрійної поведінки, за якого мімікріант, саморефлексує, аналізує характер та особливості зовнішньої ситуації. Заразом він моделює “хитру” технологію власної поведінки, що дає йому змогу коригувати свої дії відповідно до вимог і умов середовища, тобто маскувальна діяльність мімікріанта мобільна і спрямовується переважно всередину – на себе. Прикладом мімікрії-захисту інтроспективного характеру може бути адаптивна поведінка тих людей, які не сприймають тоталітарного режиму, але вимушені пристосувати свою поведінку під домінуючу в ньому ціннісно-нормативну систему, постійно коригуючи її під ті зміни, що в ньому відбуваються. Таке „пристосування” під вимоги режиму може тривати стільки, скільки визначить сам мімікріант, усе залежить від його особистісних прагнень та інтелектуальних здібностей.

Екстраспективна мімікрія-захист припускає одночасність індивідуального маскування і корекції

зовнішнього середовища з метою освоєння і пристосування його до себе. Суб'єкт – носій такої форми мімікрії, одягнувши певну маску, вже не вдається до жодних кроків задля подальшого самокоригування, більше не намагається ідентифікувати себе з мінливим навколишнім соціальним полем, а мірою реальних можливостей активно декорує його під самого себе. Так, скажімо, може мімікрувати чиновник будь-якої державної чи муніципальної служби, який не погоджується з її цінностями, вимогами і нормами, але іншого варіанта працевлаштування в нього немає і не передбачається. У таких умовах він, одягнувши не властиву йому ціннісно-нормативну маску державного службовця, вимушений адаптуватися до вимог її організації. Однак, приховавши своє справжнє негативне ставлення до її вимог, він починає активно декорувати її структуру та стан відповідно до своїх цінностей. Така поведінка може тривати доти, доки дозволить ситуація. Якщо організація не сприйме ті цінності, які пропонує мімікріант, вона примусить його залишити її, якщо сприйме – у ній може сформуватися нова ціннісно-нормативна система. За таких умов у чиновника-мімікріанта зникне потреба в маскуванні, адже його цілі збігатимуться з цілями організації.

Поруч із захисною формою мімікрії досить поширеною в сучасному житті (за цільовою ознакою) є також *мімікрія-гараздування* (досягнення *успіху*). Запропонована нами назва цієї форми соціальної мімікрії ніби сама говорить про свій зміст, який полягає в прагненні людини досягти відповідних матеріальних або соціально-статусних привілеїв у суспільстві. Це такий спосіб життєдіяльності певної категорії людей, при якому вони розробляють і втілюють в життя хитру модель своєї соціальної поведінки, що дає їм мож-

ливість, майстерно маскуючи свою справжню мету, яка суттєво відрізняється від суспільних настанов і вимог, досягти бажаного, іноді навіть будь-якою ціною. Вправність та хитрість людського розуму безмежна. Бажання мати багатство, славу, владу змушує людей витончено мімікрувати, хитро перевтілюватися в “чужий” образ, приховуючи свою справжню сутність. Саме тому мімікрія-гараздування, як правило, має наступальний, часто-густо агресивний і навіть, за певних умов, репресивний характер. До мімікрії-гараздування вдається, наприклад, політик, що не сповідує насправді ту ідеологію, яку пропагує серед електорату, щоб заручитися його підтримкою під час виборів до законодавчих органів влади; державний чиновник, який за допомогою свого близького оточення поширює міфи про свою бездоганну репутацію та відданість справі державницького будівництва, заодно своєю діяльністю свідомо руйнуючи її засади. Практично постійно вдаються до мімікрії-гараздування аферисти, злочинці, які з метою досягнення матеріальних благ маскуються під вигаданий образ добропорядної особи, здатної викликати довіру в людей, при сприянні яких планують здійснити свої кримінальні задуми.

*Соціальний міметизм*¹, на наш погляд, являє собою таку специфічну форму соціальної мімікрії, за якої людина прагне якомога точніше копіювати поведінку та образ інших людей, загальноновизнаних у певному соціальному середовищі авторитетів і лідерів, набуваючи як зовнішньої, так і внутрішньої ціннісно-орієнтаційної (псевдоціннісної для себе) подібності до них. Мета суб'єкта – носія такої форми соціальної мімікрії може полягати і в захисті себе від неприйнятної для його внутрішнього світу навколишнього життя, і в приверненні в такий спосіб уваги до

себе з боку соціуму. Граючи соціальну роль обраної моделі, соціальний міметит згодом починає мислити її категоріями, висловлюватися її мовою, вести властивий їй образ життя. „Особистісне Я” міметита розчиняється в “Я моделі”. У сучасному світі соціальні міметити масово з’являються в подобах “особистостей-зірок” – Мерілін Монро, Мадонни, Фреді Меркурі, Елвіса Преслі, Аллі Пугачової, інших популярних та улюблених акторів, співаків, спортсменів; копіюється їх зовнішність, стиль одягу, спосіб життя. Соціальним міметитом є також той актор, який “переносить” у своє повсякденне життя апробовану ним театральну маску (роль), що за складних життєвих умов допомагає йому вижити з мінімальними психологічними втратами. Прикладами соціального міметизму можуть бути транссексуалізм і трансвестизм.

Зрозуміло, що запропоновані нами за цільовою ознакою мімікрія-захист, мімікрія-гараздування та соціальний міметизм мають певні конкретно означені способи своєї реалізації в повсякденному житті. Керуючись методологічними міркуваннями стосовно поняттєвого апарату соціальної мімікрії, який був розглянутий у попередньому розділі нашої роботи, ми вважаємо, що основними способами реалізації соціальної мімікрії (трьох її основних форм) з огляду на невід’ємні її атрибути (соціальну маску-роль та імітаційну рольову гру) є, насамперед, імітація (підробка), лицедійство, містифікація.

*Імітація*² (підробка) – це такий спосіб реалізації соціальної мімікрії,

коли суб’єкти (індивіди, групи), усупереч особистісним чи груповим цінностям-нормам, імітують (підробляють) визнані та поширені в тому середовищі, до якого вони прагнуть пристосуватися, зразки, стандарти й моделі поведінки авторитетів. Прагнучи пристосуватися, мімікріанти розробляють і втілюють у життя маску-роль, що найточніше імітує ту модель поведінки, яка найбільш визнана соціумом і схвалюється його більшістю. Імітація дозволяє мімікріанту нібито де-юре (формально) ідентифікувати себе із домінуючими в соціумі цінностями та нормами поведінки, а де-факто залишитися „вірним собі”, сповідуючи зовсім протилежну систему ціннісних орієнтацій. Вона є найбільш поширеним і найбільш доступним для мімікріантів усіх форм мімікрії способом підробки (маскування) своєї поведінки під соціально визнані цінності, норми, стандарти, до яких вони прагнуть пристосуватися, але не можуть цього зробити всупереч особистісним ціннісним орієнтаціям. Соціальна мімікрія, що ґрунтується в основному на імітації, має здебільшого інтроспективний характер і властива біфуркаційним або поліфуркаційним середовищам (з існуванням паралельно двох або декількох ціннісно-нормативних систем), що вельми поширені в періоди криз, реформ, реставрування суспільств.

Інший спосіб реалізації соціальної мімікрії – *лицедійство*. Це такий спосіб реалізації, як правило, мімікрії-гараздування, коли людина, перевтілившись у подумки створену нею маску-роль, розігрує таку імітаційну гру, яка дозволяє їй *навмисне*

¹ Міметизм (від грец. *mimetes* – наслідувач) – біологічна форма мімікрії, що виявляється в уподібненні неотруйної або їстівної тварини за зовнішнім виглядом чи поведінкою до тварин іншого виду, неїстівній або захищеній від ворогів якимось інакше.

² Імітація, як відомо, перш за все використовується для позначення процесу наслідування, тобто повторення якихось дій, явищ, дійств тощо. Крім того, імітація означає підробку чогось чи когось під щось. У контексті обґрунтування соціальної мімікрії ми будемо використовувати поняття „імітація” у другому його значенні, тобто як підробка, фальсифікація, удаваність.

видозмінювати зовнішнє середовище, нібито пристосовуючи його під себе, примушуючи інших людей грати точно визначені для них соціальні ролі виключно задля досягнення власних амбітних задумів. На відміну від імітації, лицедійство має менш імпульсивний характер. Лицедійству передує віртуозно обміркований і розроблений сценарій, який зазвичай режисує сам ініціатор соціальної мімікрії. Здебільшого він сам і здійснює його, залучаючи довірених осіб, однак першу скрипку залишає за собою. Постійна саморефлексія і хитрість розуму лицедія роблять можливим поточне вдосконалення і коригування інсценування, пристосовуючись до його чітко обміркованої технологічної схеми. Довіреними можуть виступати впливові й авторитетні (чи достатньо багаті) у певній соціальній групі або спільноті люди, зацікавленість яких у пропонованому спектаклі (політичному, економічному, військовому, родинно-побутовому, професійному тощо) ґрунтується на реалізації власних корисливих інтересів. Мімікрія, яка реалізується шляхом лицедійства, має інтро-екстраспективний характер, тобто її носій, активно перевтілюючи себе в бажану рольову маску, намагається змінити думки, свідомість і поведінку інших, змушуючи їх схвалювати та сприймати правила його гри. Соціальна мімікрія, яка ґрунтується на лицедійстві, майже завжди має наступальний, гнучкий і темпоральний характер, оскільки тут усе заздалегідь ретельно обмірковується й експериментально програється.

Ще одним способом реалізації соціальної мімікрії є *містифікація*. Такі характерні особливості містифікації, як таємничість, загадковість, незрозумілість, вплив потойбічного світу, дозволяє певним особистостям чи групам розігрувати маски-ролі, які уможливлють їх владарювання над

іншими. Одним із проявів містифікації для мімікрії-ґараздування є *езуїтство*, сутність якого полягає в тому, що його ініціатори і безпосередні втілювачі під машкарою пророків, месій і рятівників батьківщини, а подекуди й усього людства, силоміць примушують людей підкорятися їхній волі, мімікрувати заради виживання. Якщо, скажімо, світські та літературні містифікації можуть сприяти втіленню в повсякдення різних форм соціальної мімікрії, то езуїтство впливає на людську психіку з метою залякати, зруйнувати ціннісно-нормативну систему і примусити людей сліпо вірити в проповідувані мімікріантами догмати.

Звісно, що запропоновані та розглянуті нами основні способи реалізації трьох основних форм соціальної мімікрії – імітація (підробка), лицедійство, містифікація (ми припускаємо, що є й інші способи) – у свою чергу, мають конкретні засоби свого втілення в соціальному середовищі. Вважаємо, що такими засобами є *обманні вербальні коди*, *одяг представників соціально-статусних чи соціально-професійних груп*, під яких суб'єкти мімікрують, а також відповідні *жести*, *рухи*, тобто *обманна міміка і манера поведінки*. На думку Ю. Щербатих, обманними вербальними кодами можуть бути такі: вселання почуття довіри до оточуючих; створення образу простака; підкидання брехливих доказів; створення паралельної реальності, за якої одна людина подає іншій брехливі докази, аби відвернути її увагу від справжніх [4, 79–91]. Коли створена відповідна атмосфера, шахраї, вдаються до спотворення дійсності, використовуючи такі засоби, як маніпуляції інформацією та свідомістю; маскування обману під машкарою доброти, турботи, тобто лицемірство; віроломність; зухвала брехня [4, 91–121].

Запропонований автором підхід

класифікує засоби здійснення *процесу обману*. Для нашого ж дослідження способів реалізації соціальної мімікрії процес обману є підґрунтям, завдяки якому здійснюється імітація, лицедійство та містифікація, які, у свою чергу, уможливають реалізацію різних форм соціальної мімікрії за цільовою ознакою. А обманні вербальні коди, одяг, мова рухів є універсальними засобами здійснення обману під час усіх названих способів мімікрії: імітації, лицедійства та містифікацій. На наш погляд, до *обманних вербальних кодів*, якими послуговується людина в процесі мімікрування, належать *неправда, вигадки, лестощі, фальсифікації, жарти* тощо. *Неправда (брехня)* полягає в тому, що мімікріант говорить те, чого насправді не було або немає, тобто на „біле” говорить „чорне” чи навпаки. М. Монтень зазначає, що слово „брехати” означає „йти проти власної волі”, іншими словами до брехні вдаються ті, „хто говорить одне, а має на думці інше” [5, 29]. Неправдивими можуть бути, за умов мімікрування, політичні програми і гасла, фінансові обіцянки, економічні цілі, міжнародні угоди, службові, приятельські та сімейні зобов’язання тощо. *Вигадки* зводяться до того, що мімікріант вигадує якісь факти, легенди, історії, яких по відношенню до об’єкта його впливу насправді взагалі не було, і він точно знає, що не буде і в майбутньому. Вигадане існувало та існує лише в його уяві, а за умов маскування справжніх цілей набуває вербального втілення для переконання об’єкта впливу в намірах мімікріанта, якому важливо і необхідно переконати оточуючих у їх правдивості. *Лестощі* мімікріант використовує для того, щоб хитрощами досягти своєї мети. Це можуть бути або нещира похвала, або нещирі компліменти. Лестощі, до речі, є базовою складовою лицемірства, що уможливорює поглиблення всіх

форм мімікрування і є одним із його засобів. *Фальсифікації* – це такий обманний вербальний код, за якого мімікріант, спотворює факти, замінюючи дійсне брехливим, уявним. Він підмальовує реальність під необхідну для його мімікрування підробку, тим самим уводячи в оману оточуючих. До *жартів* мімікріант вдається тоді, коли має справу з особливо розумними людьми. Досить поширена в повсякденному житті думка про те, що в кожному жарті є частка правди, створює сприятливу атмосферу для реалізації мімікріантом своєї мети. Якщо об’єкт впливу сприймає жарт стовідсотково як жарт і не припускає обману, то для мімікріанта створюється сприятлива атмосфера для продовження своєї гри. Якщо ж обман запідозрюється оточенням, то мімікріант намагається змінити тактику своєї гри. Проте в обох випадках він залишається у вигазі, адже жарт, як правило, є безвинним і мімікріант залишається поза підозрою в неправдивих словах та діях навіть тоді, коли обман викривається.

Звісно, обманні вербальні коди супроводжуються і відповідними жестами, рухами, що їх підтверджують. А. Піз переконалий, що коли людина говорить неправду, її тіло починає давати зовсім протилежні сигнали, які дають співрозмовнику її відчуття. „Деякі люди, чия професія безпосередньо пов’язана з обманом у різних формах, зокрема як політичні діячі, адвокати, артисти і телекоментатори, до такої міри видресировували рухи свого тіла, що важко помітити, коли вони говорять неправду, і люди ... їм довіряють” [6, 21]. На його думку, той, хто вдається до неправди, тренування своїх жестів здійснює двома шляхами: або практикою казати неправду протягом тривалого часу, або ж повним викоріненням у себе жестикуляції, щоб ані негативних, ані пози-

тивних жестів у той момент, коли вони говорять неправду, не було. Такої ж думки дотримується і К. Леонгард: „Завдяки міміці можна визначити, чи відповідає те, про що йдеться, істині” [7, 25]. Тож мімікрування набуває особливої складності в мімікріанта особливо на етапі вибору рухів тіла, які мають відповідати тій масці-ролі, яку він розігрує. Щодо одягу, який необхідно підібрати під відповідну маску-роль, то це знаряддя мімікрування не потребує особливих зусиль для хитрого мімікріанта.

Чим глибше ми досліджуємо сутність соціальної мімікрії, тим більше переконуємося, що немає жодного, хто за певних умов не спокушався б до мімікрування. І якась частина людей у суспільстві все ж таки вдається до тієї чи іншої форми соціальної мімікрії. Іноді процес мімікрування може набувати безперервного характеру, реалізуючись у відповідних вимогам соціуму та меті мімікріанта формах соціальної мімікрії та засобах їх запровадження. Під час цього процесу змінюються (за сценарієм мімікріанта) структурно-функціональні ролі тих людей, які потрапляють у коло його впливу. Зауважимо, саме безперервність процесу мімікрування, яка пов'язується з соціальним міметизмом, може призвести до повного “зрощення” мімікріанта зі своєю маскою, свідомого його перевтілення в штучно створений та реалізовуваний ним у певний час образ. У результаті часткової або повної “конвергенції” двох іпостасей з'являються *соціомутанти*, які внаслідок захисної або наступальної мімікрії попередніх поколінь одержують форми і засоби їхнього мислення та поведінки. За таких умов виникає *спадкова форма соціальної мімікрії*, що призводить до повного “зрощення” мімікріанта з тією маскою, яку він реалізовував для захисту чи для досягнення ам-

бітних корисливих (а іноді і суспільно значущих) цілей. Спадкову форму соціальної мімікрії ми пропонуємо назвати *соціомутацією*.

Якщо соціомутація як результат функціонально-конструктивної і дисфункціонально-конструктивної форми мімікрії суспільно безпечна, а в окремих випадках корисна, то соціомутація дисфункціонально-деструктивного і функціонально-деструктивного гатунку вкрай небезпечна, оскільки загрожує виродженням націй. Зазначимо, що істотною особливістю соціальної мімікрії є її здатність перероджуватися з однієї форми в іншу, з одного різновиду – у протилежний, змінюючи характер і особливості свого прояву, функціонування і впливу на суспільне життя та життя окремих соціальних груп і особистостей. Ураховуючи іманентно властиву людині здатність до наслідування, ми переконані, що одна і та ж людина може бути одночасно носієм і захисної форми мімікрії, і мімікрії-гараздування, адже система її комунікативних та інтерактивних зв'язків має багаторівневий та багатофункціональний характер. Однак не кожна людина, яка вдається до названих форм соціальної мімікрії, може стати соціальним міметитом.

Таким чином, наші теоретичні дослідження уможливають виокремлення за цільовою ознакою трьох форм соціальної мімікрії: *мімікрії-захисту, мімікрії-гараздування та соціального міметизму*. Сутнісною особливістю мімікрії-захисту є *тактика виживання* людей за несприятливих (або нестерпних для них) зовнішніх умов; мімікрії-гараздування – *стратегія реалізації* своїх егоїстичних інтересів під маскою дотримання і виконання найвищих за суспільною значущістю і соціальною схвальністю ролей і функцій; соціального міметизму – *життєве кредо „стати і бути чужим Я”*. Ос-

новними способами реалізації зазначених форм соціальної мімікрії є імітація (підробка), лицедійство та містифікація, які реалізуються шляхом обманних вербальних кодів і відповідного одягу, жестів, рухів, міміки. Базовим обманним вербальним кодом є *неправда (брежня)*, що становить основу вигадок, лестощів, фальсифікацій, жартів тощо, які використовуються людьми під час

мімікрування. Характерною особливістю соціальної мімікрії є те, що одна її форма (за цільовою ознакою) може перероджуватися в іншу або набувати безперервного (хронічного) характеру, що може призвести до соціомутації – спадкової соціальної мімікрії, яка є досить небезпечним для суспільства явищем.

1. Лобанова А. С. Поняттєвий апарат соціальної мімікрії: теоретико-методологічне обґрунтування // Нова парадигма : Альманах наук. праць. – 2003. – № 30. – С. 213–222.
2. Лобанова А. С. Індивідуально-особистісний та соціально-груповий рівні соціальної мімікрії: теоретико-методологічний аспект // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 4. – С. 139–149.
3. Лобанова А. С. Соціальна мімікрія як ситуативно модифікована атрибутивна властивість людини // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна „Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”. – 2001. – № 527. – С. 26–32.
4. Щербатых Ю. Искусство обмана. Популярная энциклопедия. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 544 с.
5. Монтень М. Опыты. В трёх кн. . – М.: “Тера”, 1996. – Т. 1. – 720 с.
6. Лиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. – Спб.: Изд-кий дом Гуттенберг, 2000. – 185 с.
7. Леонгард К. Акцентуированные личности. Пер. с нем.: К., Вища школа, 1981. – 392 с.

Подано до редакції 10.11.2003

Abstract: The Forms of Social Mimicry, Its Goals and Forms of Implementation in Social Life

The article provides a theoretical and methodological basis for studying various forms of social mimicry, which is seen as a tool for adaptation to social realities. There are analysed *the protective mimicry, the mimicry for prosperity and the social mimesis*. The article offers a vision of the practical implementation of social mimicry through such tools as imitation, falsification and play-acting based on verbal codes and gesture language.